

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI 12

**TSHIVENYA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA VHUVHILI
(SAL)**

BAMMBIRI • A U RANGA (P1)

• ARA 2008

MEMORANDAMU

MARAGA/MARKS: 120

TSHIFHINGA : AWARA 2

Memorandamu uyu u na masia%ari a malo (8).

LIMPOPO

KHETHEKANYO YA A: THOLOKANYONIVHO

1. 1.1 A khou bvelela Marabastad. ✓ (1)
- 1.2 Mudanyani✓ tsini na mulambo wa Apies. ✓ (2)
- 1.3 Ndo vha ndi si nga si tshimbile vhusiku✓ naho ndi khou zwi funa nga u shavha u farwa. ✓ (2)
- 1.4 O tholwa nge a rwa tswotswi ✓nga nuila ye ya mangadza na muhulwane wa mapholisa wa mutshena. ✓ (2)
- 1.5
 - O vha o lapfa vhukuma✓
 - Maquanja awe o vha e mahulu . ✓
 - Misipha yawe yo vha yo oma vhukuma. ✓
 - O vha e na milenzhe mihulu i no fhira ya vhathu vho³he. ✓(Zwiraru zwa zwenezwo) (3)
- 1.6 1.6.1 Hai, ✓ zwi a itea muthu a kovhelelwa hu na zwithu zwa ndeme zwine a khou tshimbilela zwone. ✓ (2)
- 1.6.2 Hai, ✓ o tou rwa tswotswi %e %a rwa musidzana khathihi na khotsi awe musi vhe sosani. ✓ (2)
- 1.7 Mafemani✓ (1)
- 1.8
 - Ndi u mu bvisela lufhanganguri a mu %havhe. ✓
 - Ndi u mu dzhiela khomba. ✓(Tshithihi tsha zwenezwo) (1)
- 1.9
 - Dzema - n^uowelo✓
 - Tsivhudza - eletshedza / humbudza✓
 - Davhuka - bebwa/u alutshelo✓
 - [¶]imvumvusa - uihomolosa. ✓(4)
- 1.10 Ndi R1✓ (1)
- 1.11 Vha^uivhi vha mafhungo vha ri o bebwa Tzaneen ✓a ua Pretoria nga u %opa mushumo. ✓ (2)

- 1.12 O tholwa nge a rwa tswotswi lu shushaho. ✓
 A yo ngo tea. ✓ O vha o tea o tou ya u %oua mushumo
 ofisini✓ kana a tou ita khumbelo.✓ (4)
- 1.13 Arali mapholisa vha u wana u tshi khou tshimbila vhusiku
 vha a u fara vha u isa dzhele. ✓ Nga✓ muvha %i
 tevhelaho, u a iswa khothe, wa bvisa 'ten - bob'. ✓ (3)

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: MANWELEDZO

ADENDAMU

Muthu arali a kon»elela tshikolo a nga fhedza a tshi shuma zwi
 elanaho na zwi tevhelaho afho fhasi:

- A nga vha mugudisi / mutshimbidzi wa khoso. ✓
- A nga vha muthu a sumbedzaho vhana/vhatu fhethu ho
 fhambanaho hune vha khou dalela. ✓
- Mureili wa goloi dza mi%a%isano. ✓
- Mufhisedzeli wa dzitsimbi. ✓
- Dokotela. ✓
- Mutambi wa golofu. ✓

Na mi%we mihumbulo i yelanaho na yeneyo.

KUAVHELE KWA MARAGA

Mbuno: 6

Luambo na ndunzhendunzhe: 3

Vhulapfu: 1

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B: 10

KHETHEKANYO YA B: RUBRIKI

2.	Khoudu	¹halutshedzo ya vhukoni	Maraga
		A hu na vhukhakhi, kupfesesele	

Vhu%e ha khan»iso ho vhaledzwa
 Iyani kha sia%ari %i tevhelaho

7	kwa n%hesa kwa %hopea, zwo %ekedzwa hu na ndunzhendunzhe, %hopea dzo%he dzo lavhelelwaho dzo swikelelwaho.	9 - 10
6	Vhunzhi ha zwo lavhelelwaho zwo %ekedzwa, fhedzi lu si lwa ma%hakhe%hakheni lini.	7 - 8
5	Mihumbulo minzhi yo bveledzwa, ho bveledzwa mbuno nnzhi dzo lavhelelwaho.	6
4	A ho ngo tou vha na u %ekedza %ikumedzwa zwavhuui zwo bva kha u dzhenisa na mihumbulo yo bvaho, hone-ha hafu ya mbuno dzo lavhelelwaho yo %ekedzwa.	5
3	A hu na ndunzhendunzhe ya mihumbulo, u lapfisa nga u dzhenisa zwi si na mushumo.	4
2	Kupfesesele ku%uku kwa zwikili zwa u nweledza, mihumbulo yo khakheaho. Vhunzhi ha mihumbulo yo bva hone-ha hu na mbuno nthihi yo livhanaho na mihumbulo, u sokou wela mushumo nga n%ha.	2 - 3
1	A hu na u pfesesa %hopea dza mbudziso. Mafhungo ha na phanua na murahu, u sokou kopolola maipfi u bva kha tshibveledzwa.	0 - 1

KHETHEKANYO YA C: PHEN¶A NA KUSHUMISELE KWA LUAMBO

- 3.1 3.1.1 Mahayani ✓ (1)
- 3.1.2 pfa✓ (1)
- 3.1.3 dziphanga✓ (1)
- 3.1.4 µadzi✓ (1)
- 3.1.5 dzikhomba✓ (1)
- 3.1.6 levha✓ (1)
- 3.1.7 halwa✓ (1)
- 3.1.8 dzingilasi✓ (1)
- 3.1.9 tsilu✓ (1)
- 3.1.10 fhedzi✓ (1)
- 3.1.11 %angana✓ (1)
- 3.1.12 vhavha✓ (1)
- 3.1.13 tshigidi✓ (1)
- 3.1.14 thuntsha✓ (1)
- 3.1.15 mapholisa✓ (1)
- 3.1.16 %ea✓ (1)
- 3.1.17 ambulentsi✓ (1)
- 3.1.18 khuvhabvu✓ (1)
- 3.1.19 lovha✓ (1)
- 3.1.20 motsharini✓ (1)
- 3.2 3.2.1 Ndi ya thambo, ✓ ho pfi vho bulwaho vha khou rambiwa. ✓ (2)

Vhu%e ha khan»iso ho vhaledzwa
Iyani kha sia%ari %i tevhelaho

- 3.2.2 La%ani Simba na Takalani Marandela. ✓ (1)
- 3.2.3 Ma%avhela✓ nga awara ya 10. ✓ (2)
- 3.2.4 Ni kwama Mashudu ✓kha 083 496 2323. ✓ (2)
- 3.2.5 Kha mbalo nthihi na nthihi dzi ita mbili, ✓ngeno kha mbingano vhavhili vhane vha µo malana vha µo vha %ama nthihi/tshithu tshithihi. ✓ (2)
- 3.2.6 Vho✓-✓John. ✓ (3)
- 3.2.7 °wana-✓ %i dovhe %i shumiswe fhungoni %i pfalaho. ✓ (2)
- 3.2.8 (a) Ee, ✓ vhabebi vhawe vho lovha/ndi %wana wa (2)
(b) munnavawha%e na musadziwaha%e. ✓ (2)
(c) Hai, ✓ndi ene lupedzi. ✓ (2)
Hai, ✓ndi musidzana na mu%hannga. ✓
- 3.3 3.3.1 Tshikolo a si tshavhuui. ✓✓ (2)
- 3.3.2 Shuma: ✓ Mukomana wanga u **shuma** vhengeleni %a zwienda. ✓ (2)
- 3.3.3 (a) Vhagudisi/vhadededzi✓ (1)
(b) Vhagudi/vhagudiswa✓ (1)
- 3.3.4 Muthu ane a khou %hogomela %wana ane a si vhe wawe. ✓✓ (2)
- 3.3.5 A nga si ye tshikoloni %wana arali a songo %a✓/A nga si ye %wana tshikoloni a songo ✓a✓/ A nga si ye a songo %a %wana tshikoloni. ✓ (mbili fhedzi) (2)
- 3.3.6 Mathitshere vha fanela u huliswa nga vhana vha tshikolo. ✓✓ (2)
- 3.3.7 • Vhana- ✓ **Vhana** vha khou tamba bola badani. ✓ (2)
• mabupo- ✓ **Mabupo** ane muthu a nga a tevhela ndi manzhi. ✓ (2)
- 3.3.8 Musadzi/mufumakadzi, ✓ uyu u a shuma.(fhungo %i pfalaho.) ✓ (2)
- 3.3.9 ui phina: ✓ uiphina, Ndo »**iphi%a** nga zwi%iwa. ✓ (2)

KHETHEKANYO YA D : .ITHERETSHA

VHI~~ANI~~ •A VHA TSHILAHO - MU¹HAMARI H

MBUDZISO 4

- 4.1 4.1.1 Nga Vho-Ria✓ na vhaevangeli Vho-Mudau(munna wavho), ✓ vhe hayani havho. ✓ (3)
- 4.1.2 Ndi tsha Nobel Peace Prize. ✓ (1)
- 4.1.3 Muthu naho a tshi dzhena kereke ha fulufhelwi. ✓✓ Bishopo Mkhize o itelwa tshikwekwe nga vhane a kereka navho. (2)
- 4.1.4 U tambula hu »o fhela/u »o »iphina. ✓ (1)
- 4.1.5 Ndi kuvhonele kwavho, ✓ ndi ngauri vhodzhafurou vha kha »i tshila. ✓✓ (3)

KANA

- 4.2 4.2.1 O takalela uri u »o %uwa na nwana zwavhu»i mme awe a sa athu u vhuya he a mu ruma hone. ✓✓ (2)
- 4.2.2 O vha o zwifhela munna wawe uri o vhifha muvhilini nga zwenezwo munna wawe o vha o lavhelela %wana. ✓✓ (2)
- 4.2.3 O vha tshi khou »ivha uri ene ha na thumbu, ✓ o shavha uri tshiphiri tsha uri ha na thumbu tshi nga pu bvela khagala. ✓ (2)
- 4.2.4 Thanyelani vhathe vhane ni sa vha pive. ✓✓ Musidzana o fha %wana muthu ane a si mu pive a fhedza o shavha nae. ✓✓/ U zwifha a si havhupi. ✓✓ Arali Angie a sa zwifhele munna a ri u na thumbu ndi musi a sa nga vhuyi a tswa %wana.✓✓ (4)

KANA

- 4.3 4.3.1 Vho-Tshobe vho %uwa vhe fhedzi, vho edzisa u »itibedza nga kutavhula. ✓✓ (2)
- 4.3.2 Vho-Dolly vho vha vho tshuwa nge Vho-Tshobe vha vha vhe fhedzi, vha humbula uri tshipengo tsho vuwa. ✓✓ (2)
- 4.3.3 Hai, ✓ o vha mazwifhi a Vho-Makana nge vha vha Vhu%e ha khan»iso ho vhaledzwa Iyani kha sia%ari %i tevhelaho

4.3.4 Ee, ✓ ndi ngazwo vho ita na u founela mapholisa
uri vha »e vha vha fare. ✓✓

(3)

KANA

4.4 4.4.1 Ndi Vho-Emeli. ✓

(1)

4.4.2 Ndi nge Vho-¶aswa munna wavho vha dzhenisa Alice
kamarani vha bvisa Vho-Emeli. ✓✓

(2)

4.4.3 Vho-¶aswa ndi khotsi a Alice vha si vha
malofhani. ✓✓

(2)

4.4.4 O vha a tshi khou vhilaedzwa nga u tambudzwa lwa
vhudzekani hawe na u %uwa ha mme awe nga n%hani
hazwo. ✓✓

(2)

4.4.5 Ho wanala nge Vho-¶aswa vha wisa vhurifhi✓ he ha
dobwa nga sedzheni Mmbengwa✓ he Alice a sia o
ñwala. ✓

(3)

KANA

4.5 4.5.1 Sedzheni Phanguphangu✓ na Vho-Khoza. ✓

(2)

4.5.2 Alice o vha a tshi shuma thekhinikhoni. ✓

(1)

4.5.3 Alice u funana na Vho-Fani. ✓

(1)

4.5.4 Ndi ngauri a ri o vhona mapholisa a thoma u
gidimela thoiz%ethe a fembedza zwidzidzivhadzi.
✓✓✓

(3)

4.5.5 A si mbuno✓ ngauri vha hone mapholisa vhe vha
wana 'eme' zwikoloni. ✓✓

(3)

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI:

20

MARAGAGU¹E:

120